

El medi ambient: un repte per al segle XXI

LLUÍS MOTJÉ

V AIG llegir no fa gaire en un article d'opinió d'un prestigiós diari que l'ecologisme havia superat amb escreix la travessa del desert i havia esdevingut un moviment social assumit i recolzat per la majoria de la població. El columnista feia una sèrie de reflexions a l'entorn de la Conferència de les Nacions Unides sobre Medi Ambient i Desenvolupament (UNCED) que va tenir lloc a Ríó de Janeiro el passat mes de juny de 1992 i conclouia que la prova més evident d'aquesta consolidació del moviment ecologista era la mateixa Conferència i el ressò que havia tingut en la gran majoria dels mitjans de comunicació d'arreu del món.

No li faltava una certa part de raó al nostre estimat i anònim comentarista però, si volem restar fidels a la veritat, el panorama no és tan encoratjador com en un principi podria semblar partint només del ressò que va tenir la UNCED o de la quantitat d'informació sobre temes ecològics que trobem diàriament als mitjans de comunicació.

A les darreries del segle XX pràcticament ningú no posa en dubte que l'impacte de l'activitat humana, especialment des de la revolució industrial i el naixement de l'empresa capitalista (i, més tard, la socialista), ha provocat i continua provocant importants transformacions del nostre entorn planetari. La contaminació, el canvi climàtic, la destrucció de la capa d'ozó o la pèrdua de milers d'espècies que no sabem encara quin profit ens podrien reportar són fets assumits per la majoria; la teoria de Gaia, desenvolupada pel biòleg James Lovelock, ens introdueix en un nou concepte cosmològic del nostre planeta, concebut com un gran organisme on tot està interrelacionat.

Malgrat l'acceptació general d'aquestes realitats, la majoria, i especialment els polítics responsables de governar *en bé de tots* (i ho subratllo molt especialment), ignoren o volen ignorar les repercussions que tot plegat pot tenir de cares al nostre futur. I la millor manera d'illustrar aquest fet és amb un simple exemple.

Si realment el nostre planeta tendeix a l'escalfament com a conseqüència de l'activitat humana (fet que sembla científicament confirmat) i la seva temperatura mitjana puja tan sols un parell de graus (cosa més que probable), bona part dels nostres pobles de la costa quedaran parcialment submergits sota les aigües. ¿De què hauran servit aleshores totes les urbanitzacions i infraestructures orientades a un turisme de masses que s'han fet fins ara i que, d'una manera insòlita, es continuen promovent actualment? Tanmateix, si es produeixen els canvis que preveuen els científics, el mateix fet de prendre el sol pot esdevenir, en un futur no gaire llunyà, potencialment perillós; anar a la platja o practicar l'esquí poden convertir-se en activitats poc recomanables, malgrat que avui encara són, a la nostra societat, activitats de lleure de masses. O bé, podem plantejar un altre supòsit dins del mateix esquema de canvi climàtic. L'àrea òptima dels conreus mediterranis (vinya i olivera) i dels cereals probablement es desplaçarà molt cap al nord, més o menys a la latitud de Dinamarca i el vacum de llet s'haurà de criar a la latitud de Noruega, en terrenys actualment ocupats per boscos boreals. Holanda desapareixerà sota el mar i, a casa nostra segurament ens tocarà assajar conreus avui considerats tropicals o subtropicals... suposant que el desert no hagi avançat fins als Pirineus.

Per a quan és previsible, això? Sembla que relativament aviat si fem cas de les dades de què es disposa fins ara, prou aviat perquè força gent de la que ara viu ho pugui veure. Hi ha cap remei? Aparentment no, llevat que es produeixin alguns fenòmens externs que tendeixen a compensar-ho, com ara erupcions volcàniques, canvis en els cicles solars, etc. Ni parant avui mateix en sec les emissions de diòxid de carboni a l'atmosfera no aconseguiríem d'evitar que els propers anys el planeta s'escalfés globalment. I parar les emissions voldria dir renunciar al cotxe, a la calefacció, a la cuina de gas i a més de la meitat de l'electricitat que gastem!

He volgut posar aquests exemples pràctics per il·lustrar una mica la poca conveniència d'embarcar-se en determinats projectes, que segurament no tenen gaire futur o, com a mínim, són inqüestionables, i la necessitat de dur a terme una política amb visió a llarg termini, que malauradament no estem gaire acostumats a palpar. ¿Existeix en cap programa polític una estratègia per preveure i compensar els canvis que se'ns tiraran al damunt? ¿No podríem, per exemple, disminuir l'escalfament del planeta fent menys carreteres i invertint els diners en el foment i la millora del transport públic? Evidentment que sí! Però, quin és el govern que ho té previst? Personalment no en conec cap.

Són molt pocs, per no dir cap, els governants que, a escala local, poden valorar

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

les conseqüències ecològiques de les seves decisions. I amb això no vull dir que els hàgim de culpar de tot. Per simple desconeixement, no en són responsables. Malauradament massa sovint, però, s'atreveixen a pontificar sobre medi ambient com si fossin uns grans experts. I això sí que crec que és condemnable. Ramon Folch, una de les autoritats del rang mundial que tenim a Catalunya en temes ambientals, ho deia recentment així en un article periodístic: «l'ecologisme és ja tota una ideologia, i parlar-ne sense base suficient tota una temeritat.»

I és que, per desgràcia, és massa corrent el fet d'estar preocupat (sovint amb sinceritat i sense cap tipus de cinisme) pels problemes ecològics d'àmbit planetari, sense conèixer fins a quin punt les nostres petites accions diàries, aparentment intrascendents, poden afectar aquests problemes. La terra actua com un organisme gegantí en el qual les malalties només es manifesten quan han adquirit unes determinades proporcions, de manera semblant al que passa en el nostre propi cos. Un sol virus gripal no l'afecta, però quan ha estat infectat per molts milions apareix el símptoma de la malaltia. Un de sol no fa res, però contribueix a arribar a la quantitat suficient perquè el problema es faci notar. Un gra de sorra és molt poca cosa, però molts grans de sorra junts poden formar una platja o, fins i tot, un desert. D'una manera semblant, la destrucció de la capa d'ozó no és directament imputable a ningú, però tots els qui algun cop a la nostra vida hem fet servir un esprai propulsat per fluorocarburs (CFC) hi tenim la nostra part de responsabilitat.

Tot plegat ens pot portar a reflexionar sobre el fet que hem de centrar els nostres esforços per salvar el planeta en les accions quotidianes, que és realment on podem intervenir d'una manera directa. Aquest gran teòric de l'ecologisme que és René Dubois ho ha resumit en una frase que s'ha fet cèlebre fins al punt d'adquirir característiques de consigna: *cal pensar globalment i actuar localment*. I aquí és on cal demanar responsabilitats als qui dirigeixen la nostra societat, començant per l'àmbit municipal. I aquí és precisament on recau la gran responsabilitat, a casa nostra, dels alcaldes, parlamentaris i màximes institucions de govern. Perquè de ben poc servirà que tots fem les nostres petites accions, si des de l'àmbit polític no es promouen i realitzen les que, per raons òbvies, no depenen del ciutadà a títol individual.

Teniu a les vostres mans una publicació d'àmbit comarcal on, segurament, trobareu articles que fan referència a diversos pobles. Us heu plantejat mai si la política ambiental que es duu a terme al vostre municipi o en el conjunt de la comarca contribueix, ja no dic a millorar, sinó tan sols a mantenir la salut ecològica del vostre entorn i, en conseqüència, de tot el planeta? Com ho podem valorar això?

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

De fet, és molt senzill: són tan nets els rius ara com deu anys enrera? N'hi ha cap que estigués fortament contaminat i ara no ho estigui tant? Quantes hectàrees de bosc i de terreny agrícola de qualitat heu vist desaparèixer sota ciment els darrers tres anys al vostre poble? Veieu més, o menys ocells cada any que passa? Hi ha més o menys plagues agrícoles? Cal enfondir més i més els pous perquè cada cop hi ha menys aigua? Trobeu cada cop més animals atropellats a les carreteres? Us podeu desplaçar fàcilment arreu amb transport públic o cada cop teniu a la vostra disposició menys línies?

Sense cap tipus de pretensió per part meva, gairebé us puc assegurar que conec totes les respostes i que, en conjunt, evidencien una degradació progressiva i constant del vostre entorn immediat.

I si voleu més dades, puc avançar que en els darrers vint-i-cinc o trenta anys han desaparegut de la comarca de la Selva prop de 70 espècies de plantes superiors que formaven part del nostre patrimoni, i que la majoria de les comunitats litorals de platja i d'aiguamoll han sucumbit a la urbanització, la contaminació, la llaurada de prats o, simplement, la freqüentació excessiva del seu hàbitat. ¿Hauria estat possible d'evitar-ho sense hipotecar el benestar social i econòmic dels selvatans? Sens dubte que sí. Potser des de casa nostra podrem fer ben poca cosa per estalviar la desforestació i la pèrdua d'espècies de la selva tropical amazònica (com a molt podem renunciar a menjar hamburgueses de McDonald's o a comprar les begudes enllaunades per boicotejar la desforestació per a pastures o els efectes de les mines d'alumini), però el que sí que podem fer és conservar la nostra pròpia *biodiversitat*. A més, és ja una qüestió d'ètica: com podem, des dels països desenvolupats, exigir al Tercer Món que conservi el seu patrimoni natural si nosaltres no som capaços de preservar el nostre?

Ètica, és clar. Aquest és el gran missatge per al futur. Davant d'una societat on prevalen els interessos econòmics i els guanys a curt termini i on precisament l'ètica ha gairebé desaparegut, ens cal reinventar aquest terme. Només podrem salvar el planeta —objectiu bàsic de la Conferència de Río—, si som capaços de promoure i fer avançar un nou model econòmic basat en l'ètica, en l'ús sostenible dels recursos naturals i en els guanys constants a llarg termini. En aquest sentit, tant el capitalisme com el socialisme real, els dos grans models d'aquest segle, se'ns han mostrat incompatibles amb el manteniment de la salut planetària, ja que ambdós coincideixen a anteposar la producció a la conservació.

Davant d'aquest panorama, hi ha qui manté que l'ecologisme s'albira com la gran ideologia del segle XXI, una ideologia que parteix d'uns coneixements científics empírics, però que tampoc no ignora la realitat social en què

